

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 1971-1972.

7 MAART 1972.

Voorstel van wet betreffende de overeenkomsten in verband met de verkoopplaatsen van benzine en smeerprodukten.

TOELICHTING

De benzinevoortverkoper vervult een zeer belangrijke taak in de huidige gemotoriseerde samenleving.

Inderdaad, op dit ogenblik zijn er in ons land meer dan 12.000 verkoopplaatsen terwijl deze verkoopplaatsen voor circa 95 pct. worden bevoorradad door een vijftiental firma's van internationaal formaat.

Ingevolge duidelijke afspraken tussen deze firma's werden alle kontrakten met de uitbaters van benzinepompstations op dezelfde wijze opgesteld waardoor deze exploitanten thans verplicht zijn de drakonische bedingen, voorkomende in deze overeenkomsten na te leven.

Deze kontrakten, afgesloten tussen uitbater en verdelingsmaatschappij, beknotten niet alleen totaal de zelfstandigheid van de uitbater, maar hebben ook tot gevolg dat het handelsfonds geen enkele waarde heeft bij eventuele overlating.

Ziehier enkele van de meest voorkomende clausules in de overeenkomsten :

- de verplichting uitsluitend produkten te verkopen welke door de verdelingsmaatschappij geleverd worden;
- het verbod deze produkten op een andere plaats dan in het benzinestation te verkopen;
- de verplichting deze produkten te verkopen tegen de door de verdelingsmaatschappij vastgestelde prijzen;
- een minimumafname per soort artikel;
- het verbod nog diensten te presteren, tenzij met schriftelijke toestemming van de verdelingsmaatschappij en volgens de door haar vastgestelde tarieven voor deze diensten;

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1971-1972.

7 MARS 1972.

Proposition de loi relative aux contrats concernant les points de vente d'essence et de lubrifiants.

DEVELOPPEMENTS

Les exploitants de postes d'essence remplissent une tâche très importante dans notre société motorisée.

En effet, à l'heure actuelle, notre pays ne compte pas moins de 12.000 points de vente, dont l'approvisionnement est assuré à concurrence d'environ 95 p.c. par une quinzaine de firmes de dimension internationale.

A la suite d'accords précis entre ces firmes, tous les contrats conclus avec les exploitants de postes d'essence sont établis sur un même schéma et ceux-ci sont actuellement obligés de se conformer aux règles draconiennes prévues dans lesdits contrats.

Ces contrats passés entre l'exploitant et la société de distribution ont pour effet non seulement de réduire à néant l'indépendance de l'exploitant, mais aussi d'enlever toute valeur au fonds de commerce en cas de cession.

Voici quelques-unes des clauses que l'on rencontre le plus fréquemment dans les contrats :

- l'obligation de débiter exclusivement les produits fournis par la société de distribution;
- l'interdiction de vendre ces produits ailleurs que dans le poste d'essence;
- l'obligation de vendre ces produits aux prix fixés par la société de distribution;
- un approvisionnement minimum par catégorie d'articles;
- l'interdiction de fournir par la suite des services sans l'autorisation écrite de la société de distribution et sans appliquer les tarifs fixés par celle-ci;

— in geval van overlating door de uitbater blijft de overnemer gebonden door de bepalingen van dit kontrakt;

— de verplichting het station open te houden gedurende een bepaald aantal uren per dag;

— de verplichting het station open te houden tijdens de zon- en feestdagen;

— het verbod na het beëindigen van de overeenkomst een gelijkaardige activiteit uit te oefenen binnen een straal van 20 km.

Anderzijds bepalen de overeenkomsten ook dat de klienteel, aangeworven door de uitbater, eigendom is van de verdelingsmaatschappij.

De overeenkomsten voorzien tevens in een zeer kleine winstmarge terwijl de uitbater eveneens een financiële bijdrage moet leveren voor de promotie- en publiciteitscampagnes van de verdelingsmaatschappij.

Al deze verplichtingen en verbodsbepalingen gaan tevens gepaard met strenge strafbedingen bij elke overtreding.

Als tegenprestatie bekomt de uitbater vanwege de verdelingsmaatschappij een huurkontraat van de pompinstallaties, en eventueel een geldlening of enkel een borgstelling.

Men kan zich wel afvragen of de uitbaters van benzine-stations wel degelijk zelfstandigen zijn wanneer zij niet de minste vrijheid hebben en over hun tijd zelfs niet zelfstandig kunnen beschikken.

Uit sociaal standpunt worden deze exploitanten wel degelijk aangemerkt als zelfstandigen gezien zij de bijdrage aan de sociale verzekeringskassen als zelfstandigen dienen te betalen.

Men krijgt hier allicht bij het bestuderen van al deze kontrakten de indruk dat door de verplichtingen en verbodsbepalingen die in de overeenkomsten zijn opgenomen, tal van wetgevingen zoals deze op de arbeidsduur, de zondagsrust, de Rijksmaatschappelijke Zekerheid, enz. op een handige manier worden omzeild door aan de pompstation-uitbater het statuut van zelfstandige toe te kennen.

De uitbaters van benzine-stations worden als goedkope arbeidskrachten gebruikt die 16 uur per dag moeten werken en 365 dagen per jaar met een minimum aan bezoldiging.

De principiële vraag die hier moet worden beantwoord is de volgende : is het gewenst wetgevend op te treden op het terrein van de vrijheid van het sluiten van overeenkomsten, gewaarborgd door het Burgerlijk Wetboek ?

Wanneer men zich laat leiden door overwegingen in feite en in rechte kan zeker niet geloofwaardig worden dat deze overeenkomsten wel niet aangegaan zijn zonder oorzaak of uit een valse of ongeoorloofde oorzaak, maar toch in de meeste gevallen aan de uitbater al te zware verplichtingen opleggen, die duidelijk in wanverhouding staan tot de tegenprestatie vanwege de verdelingsmaatschappij.

Er worden niet alleen steeds grotere investeringen gevergd, maar het aantal pompstations is, ingevolge de uitbreiding van het wagenpark, zeer sterk toegenomen en de onderlinge con-

— en cas de cession par l'exploitant, le cessionnaire reste lié par les stipulations du contrat;

— l'obligation de tenir ouvert le poste d'essence pendant un certain nombre d'heures par jour;

— l'obligation de tenir ouvert le poste d'essence les dimanches et jours fériés;

— l'interdiction, à l'expiration du contrat, d'exercer une activité similaire dans un rayon de 20 km.

Par ailleurs, les contrats stipulent que la clientèle constituée par l'exploitant est propriété de la société de distribution.

Ils prévoient en outre une très faible marge bénéficiaire, alors que l'exploitant se voit imposer l'obligation d'intervenir financièrement dans les campagnes de promotion et de publicité de la société de distribution.

Toutes ces obligations et interdictions sont assorties de clauses pénales sévères pour chaque infraction.

En contrepartie, l'exploitant obtient de la société de distribution un contrat de location des installations et éventuellement un prêt ou simplement un cautionnement.

On est en droit de se demander si les exploitants de postes d'essence sont réellement des travailleurs indépendants puisqu'ils ne jouissent pas de la moindre liberté et qu'ils ne peuvent même pas disposer de leur temps en toute indépendance.

Socialement, ces exploitants sont considérés comme travailleurs indépendants étant donné que c'est en cette qualité qu'ils doivent cotiser aux caisses d'assurances sociales.

A lire tous ces contrats, on ne peut manquer d'avoir l'impression qu'en attribuant à l'exploitant d'un poste d'essence le statut de travailleur indépendant, les obligations et interdictions prévues dans les contrats permettent de contourner habilement de nombreuses législations, telle que celles sur la durée du travail, le repos hebdomadaires, la sécurité sociale, etc.

Les exploitants de postes d'essence constituent ainsi une main-d'œuvre bon marché qui travaille 16 heures par jour et 365 jours par an moyennant un minimum de rémunération.

La question de principe à laquelle il faut répondre ici est la suivante : est-il souhaitable que le législateur intervienne dans un domaine qui touche à la liberté des conventions garantie par le Code civil ?

Si l'on s'inspire de considérations de fait et de droit, il est indéniable que ces conventions n'ont pas été conclues sans cause, ni sur une cause fautive ou illicite, mais aussi que, dans la plupart des cas, elles imposent à l'exploitant des obligations excessives, manifestement disproportionnées à la contrepartie accordée par la société de distribution.

Non seulement les investissements requis sont de plus en plus importants, mais le nombre des postes d'essence a très sensiblement augmenté par suite du développement du

Artikel 7.

Dit artikel maakt de wet van kracht op de bestaande overeenkomsten zes maanden na haar publikatie in het *Belgisch Staatsblad*, terwijl zij vanaf de tiende dag na haar publikatie toepasselijk zal zijn op de overeenkomsten welke achteraf worden gesloten.

A. DUA.

**

VOORSTEL VAN WET

ARTIKEL 1.

Zijn van rechtswege nietig alle overeenkomsten welke de uitbater van om het even welk verkoopplaats van motorbrandstoffen of van smeerprodukten verplichten om het even welke van de in zijn inrichting te koop gestelde produkten uitsluitend van een bepaalde producent of verdeler te betrekken, behoudens in de gevallen waarvan sprake in de artikelen 2 en 3.

ART. 2.

De in het artikel 1 bedoelde overeenkomsten blijven geldig indien de producent of verdeler eigenaar of huurder is van het bedrijfspand of bedrijfspandgedeelte gebruikt voor de uitbating en van het overeenkomstig handelsfonds. De uitwerking van de clausule van exclusieve bevoorrading mag echter de duur van de huurovereenkomst niet overtreffen.

ART. 3.

De in het artikel 1 bedoelde overeenkomsten blijven eveneens geldig wanneer ze de tegenprestatie zijn van een geldlening, een investering of van een persoonlijke of zakelijke borgstelling aan de uitbater verleend door de producent of de verdeler.

In dit geval kan de uitbater, ondanks elk strijdig beding, vóór de gestelde termijn de lening of het bedrag van de investering terugbetalen of de borgstelling kwijten.

Indien een vergoeding voor wederbelegging in de overeenkomst bedongen is, mag zij niet meer belopen dan het bedrag van zes maanden intrest, berekend op het vervroegd terugbetaald bedrag.

De verplichting tot exclusieve bevoorrading vervalt van rechtswege onmiddellijk nadat de betrokkene de lening of het bedrag van de investering heeft terugbetaald, of de borgstelling gekweten heeft, wanneer deze lening, investering of borgstelling 300.000 frank niet te boven gaat. Boven dit bedrag tot 999.999 frank vervalt de verplichting van rechtswege twee jaar na de terugbetaling of kwijting en vanaf 1 miljoen frank vervalt de verplichting van rechtswege 4 jaar na de terugbetaling of kwijting.

Article 7.

Cet article rend la loi applicable aux contrats en cours six mois après sa publication au *Moniteur belge*, tandis qu'à dater du dixième jour après cette publication, elle sera applicable aux contrats conclus à partir de ce moment.

**

PROPOSITION DE LOIARTICLE 1er.

Sont de plein droit nuls et de nul effet tous contrats obligeant l'exploitant d'un point de vente quelconque de carburants ou de lubrifiants à s'approvisionner exclusivement auprès d'un producteur ou distributeur déterminé, pour l'un quelconque des produits mis en vente dans son établissement, sauf dans le cas prévus aux articles 2 et 3 de la présente loi.

ART. 2.

Les contrats visés à l'article premier restent valables lorsque le producteur ou distributeur est propriétaire ou locataire de l'immeuble ou de la partie de l'immeuble servant à l'exploitation, et du fond de commerce correspondant. La clause d'approvisionnement exclusif est cependant limitée dans ses effets à la durée du contrat de location.

ART. 3.

Les contrats visés à l'article premier restent également valables lorsqu'ils constituent la contrepartie d'un prêt d'argent, d'un investissement ou d'une caution personnelle ou réelle accordée à l'exploitant par le producteur ou par le distributeur.

Dans ce cas, l'exploitant peut, nonobstant toute convention contraire, rembourser avant l'expiration du délai fixé le prêt ou le montant de l'investissement, ou libérer la caution.

Si le contrat a prévu une indemnité de emploi, celle-ci ne pourra être supérieure au montant de six mois d'intérêt, calculé sur la base de la somme remboursée avant terme.

L'obligation d'approvisionnement exclusif cesse dès le moment où l'intéressé a remboursé le prêt ou le montant de l'investissement ou libéré la caution, lorsque ce prêt, cet investissement ou cette caution ne dépasse pas 300.000 francs. Au-delà de cette somme et jusqu'à 999.999 francs, l'obligation cesse au plus tard deux ans après le remboursement du prêt ou la libération de la caution et, à partir de 1 million de francs, l'obligation cesse au plus tard quatre ans après ce remboursement ou cette libération.

kurentie tussen de grote verdelingsmaatschappijen heeft in de meeste gevallen een ongunstige weerslag op de uitbaters.

Dit wetsvoorstel heeft dan ook hoofdzakelijk tot doel de economisch-zwakken te beschermen tegen de al te buitensporige eisen van diegenen, die economisch het sterkst zijn.

Voor verdere dokumentatie betreffende de sociale en economische situatie van de uitbaters van benzinestations verwijzen wij naar de studie van de heer R. Vermander, Lic. in Handels- en Financiële wetenschappen. Deze studie werd o.m. in verkorte vorm gepubliceerd in « Economisch en Sociaal Tijdschrift » september 1965.

Bespreking der artikelen.

Artikel 1.

Hier wordt het principe vastgelegd : volstreekte nietigheid van de contractuele verplichting tot uitsluitende bevoorrading bij een bepaald producent of verdeler van petroleum-produkten, behoudens in de gevallen, bedoeld in de artikelen 2 en 3, waarbij dergelijke overeenkomsten toch nog geldig kunnen worden afgesloten.

Artikel 2.

Een eerste uitzondering : deze overeenkomst blijft geldig wanneer de producent of verdeler eigenaar of huurder is van het bedrijfspand of bedrijfspandgedeelte gebruikt voor de uitbating, en van het overeenkomstig handelsfonds.

Artikel 3.

Dit artikel beperkt bepaalde overeenkomsten in de tijd :

- de uitbater kan, ondanks elk strijdig beding de lening vóór de gestelde termijn terugbetalen;
- de verplichting tot exclusieve bevoorrading vervalt van rechtswege na bepaalde termijnen naargelang van het bedrag.

Het voorziet ook in de gebeurlijke vergoeding voor wederbelegging.

Artikel 4.

Hierbij worden bepaalde verplichtingen of verbodsbepalingen volsurekt nietig verklaard.

Artikel 5.

Dit artikel legt de duur van de overeenkomsten vast, rekening houdend met de eventuele financiële tussenkomst.

Artikel 6.

Alle strafbedingen zijn nietig. Het zal dus de rechter zijn, die naar billijkheid soeverein het bedrag der gebeurlijke schadevergoeding zal vaststellen.

parc des véhicules, et la concurrence que se font les grandes sociétés de distribution a, le plus souvent, des répercussions préjudiciables aux exploitants.

Aussi la présente proposition de loi a-t-elle pour but essentiel de protéger les économiquement faibles contre les prétentions exorbitantes de ceux qui sont économiquement les plus forts.

Pour une plus ample documentation sur la situation sociale et économique des exploitants de stations d'essence, nous renvoyons à l'étude de R. Vermander, licencié en sciences commerciales et financières. Un résumé de cette étude a été publié dans la revue « Economisch en Sociaal Tijdschrift » de septembre 1965.

Analyse des articles.

Article 1er.

Cet article établit le principe de la nullité absolue de l'obligation contractuelle de s'approvisionner exclusivement chez un producteur ou chez un distributeur déterminés de produits pétroliers, sauf dans les cas prévus aux articles 2 et 3, où des contrats de l'espèce peuvent toujours être passés valablement.

Article 2.

Première exception : ce contrat reste valable quand le producteur ou le distributeur est propriétaire ou locataire de l'immeuble ou de la partie de l'immeuble servant à l'exploitation, et du fonds de commerce correspondant.

Article 3.

Cet article limite certains contrats dans le temps :

- l'exploitant peut, nonobstant toute convention contraire, rembourser le prêt avant le délai fixé;
- l'obligation d'approvisionnement exclusif prend fin de plein droit à l'expiration de certains délais, variant selon le montant.

Il prévoit aussi une indemnité éventuelle de remploi.

Article 4.

Cet article déclare nulles et de nul effet certaines obligations ou interdictions.

Article 5.

Cet article détermine la durée des contrats, compte tenu de l'intervention financière éventuelle.

Article 6.

Toute clause pénale est nulle. C'est donc au juge qu'il appartiendra de fixer souverainement et en toute équité le montant des dommages et intérêts éventuels.

ART. 4.

In de bij deze wet bedoelde overeenkomsten in verband met de verkoopplaatsen van motorbrandstoffen of smeerprodukten zijn de bedingen nietig waarbij de volgende verplichtingen of verbodsbepalingen aan de uitbater worden opgelegd :

a) de verplichting van ten minste een bepaalde hoeveelheid tegelijk en/of gedurende een bepaalde termijn af te nemen;

b) de verplichting de benzineverkoopplaats gedurende een bepaald aantal uren per dag toegankelijk te laten voor de klanten;

c) de verplichting bepaalde tarieven aan te rekenen voor werkprestaties en diensten, onafhankelijk van de verkoop van de produkten;

d) het verbod een dag per week de zaak te sluiten;

e) de verplichting met lagere winstmarges te verkopen aan bepaalde personen;

f) het verbod na het einde van de overeenkomst om het even welke bedrijvigheid uit te oefenen;

g) de verplichting rechtstreeks of onrechtstreeks financieel bij te dragen in de publiciteits- of verkoopscampagnes;

h) de verplichting de overeenkomst over te dragen, ofwel in geval van vervreemding of van verhuring van het bedrijfspand of bedrijfspandgedeelte gebruikt voor de uitbating, ofwel in geval van afstand van het overeenkomstig handelsfonds;

i) de verplichting voor de uitbater om de bevoorrading van al zijn behoeften, aan motorbrandstoffen of smeerprodukten, vreemd aan het kontrakt in kwestie, voor te behouden voor de producent of verdeler.

ART. 5.

De maximumduur van de overeenkomsten, bedoeld bij deze wet, bedraagt vijf jaar, tenzij deze overeenkomst gepaard gaat met een lening, investering of borgstelling door producent of verdeler, in welk geval de duur maximum dertig jaar mag bedragen.

ART. 6.

De strafbedingen bepaald in de overeenkomsten in verband met de verkoopplaatsen van motorbrandstoffen of smeerprodukten, zijn nietig.

ART. 7.

Deze wet is van toepassing op de lopende overeenkomsten, zes maanden nadat zij in het *Belgisch Staatsblad* is bekend gemaakt.

A. DUA.

E. VAN BOGAERT.

P. AKKERMANS.

J. van WATERSCHOOT.

G. VANDENBERGHE.

A. BOGAERT.

ART. 4.

Dans les contrats concernant les postes de vente de carburants ou de lubrifiants, visés par la présente loi, sont nulles et de nul effet les stipulations imposant à l'exploitant les obligations ou interdictions suivantes :

a) l'obligation de s'approvisionner pour une quantité minima déterminée et/ou pendant une période déterminée;

b) l'obligation d'assurer aux clients l'accès du point de vente pendant un certain nombre d'heures;

c) l'obligation d'appliquer certains tarifs pour des prestations et services, indépendamment de la vente des produits;

d) l'interdiction de fermer l'entreprise un jour par semaine;

e) l'obligation de vendre à certaines personnes avec une marge bénéficiaire réduite;

f) l'interdiction d'exercer une activité quelconque après la fin du contrat;

g) l'obligation d'intervenir financièrement, d'une manière directe ou indirecte, dans des campagnes de publicité ou de vente;

h) l'obligation de céder le contrat, soit en cas d'aliénation ou de location de l'immeuble ou de la partie de l'immeuble servant à l'exploitation, soit en cas de cession du fonds de commerce correspondant;

i) l'obligation pour l'exploitant de réserver au producteur ou au distributeur le monopole de tous ses approvisionnements en carburants et lubrifiants, même étrangers au contrat en question.

ART. 5.

La durée maxima des contrats visés par la présente loi est de cinq ans, à moins que ce contrat ne soit assorti d'un prêt, d'un investissement ou d'une caution du producteur ou du distributeur, auquel cas la durée du contrat pourra être de trente ans au maximum.

ART. 6.

Sont nulles et de nul effet les clauses pénales figurant dans les contrats concernant les postes de vente de carburants ou de lubrifiants, visés par la présente loi.

ART. 7.

La présente loi est applicable aux contrats en cours, six mois après sa publication au *Moniteur belge*.